

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Péter László 80 éves*

2006. január 21-e nevezetes nap a szegedi lokálpatrióták számára: ezen a napon „a Város cselédje” nyolcvanadik születésnapját ünnepelte. S ünnepelte vele együtt a magyar szakmai közélet három-négy (egymással többé-kevésbé összefüggő) területe: az irodalomtudomány, a nyelvtudomány, a néprajztudomány és a könyvtártudomány. Hogy az irodalomtudomány, a könyvtártudomány és a néprajztudomány miatt, a megfelelő fórumokon részletesen ki is fejtették vagy ki is fejtik nálam hivatottabbak. Az alábbi gondolatmenet Péter Lászlót, a nyelvészt köszönti.

Klemm Antal mellett kezdett az egyetemen oktatni Péter László. Ez az időszak, sajnos, a gyakornoki-demonstrátori megbízással együtt is csupán öt évig tartott: 1945 februárjától 1950 februárjáig. (Titóizmus vádjával távolították el.) Doktori értekezése (Szöreg nyelvjárásának hangtana, 1947.) nyomán ekkor született meg Péter Lászlónak az az alaptanulmánya, amely a szegedi *ő*-zésről szól (Magyar Nyelvjárások, 1952). Az értekezés színvonalára jellemző, hogy évtizedekkel a debreceni megjelenése, 1952 után is alapműnek számított a szűkebb szakmai körök számára. Amikor az 1950-es évek és a 2006. év *ő*-zését vetette össze, az ünnepelt „szöregi szemmel” tudott erről véleményt mondani: meggyőződése szerint egészen más azoknak a mai „szögedi” ejtése, akik egész életükben Szöregen laktak, mint az oda korábban vagy nemrég költözöttek. (Jegyezzük meg: Péter László a születésnapjára megjelent kötetben külön is említi az elterjedt hibás szokást: az „ő-zés” helyett gyakran „ö-zés”-ről hallani, sajnos.)

A magyar nyelvtudományban Péter Lászlót igen gyakran idézik 1974-ben született munkája, a „Szeged utcanevai” alapján, s így sokan névtannal foglalkozó kutatónak tartják. (Ezzel egyidejűleg jelent meg „Szeged irodalmi emlékhelyei” című kötete is.) Ebből a szempontból a „Szeged utcanevai” a munkáiban megszokott alaposágon és adatainak megbízhatóságán kívül a feldolgozás metodikájával is kivívta a szakmai körök elismerését. Számos később készített utcanév-kiadás átvette az ebben a kötetben alkalmazott megoldásokat. S még valami, ami ebből a kiemelkedő színvonalú névtani kötetből következett: a szerzőt ez után a könyv után gyakran kérték fel szakértőként a városban és közvetlen környezetében, a városkörnyéken az utcanevék adása és változása kérdéseinek megítélésére. Ugyancsak a névtan területén végzett tevékenysége hozta össze Péter Lászlót Inczeffi Gézával, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola tanszékvezető tanárával, hiszen Inczeffi Géza a kandidátusi értekezését az onomasztika köréből írta. Péter László közölte Inczeffi néhány munkáját.

A filológus Péter László mint szerkesztő rendkívül termékeny munkásságot fejtett ki. Szerkesztői minőségében gyakran dolgozott kéziratokkal, s ekként – az *ő*-zés hangzásának világa mellett – az írásbeli nyelvhasználat sajátosságairól is kifejtette véleményét. Így a nyelvművelő monitorszerpét gyakorolta évtizedeken keresztül hosszabb-rövidebb írásokban, s ennek a tevékenységnek is szentelt egy fejezetet a fentebb már említett 2006. évi könyvében (Nyelvapolási nézeteim, 373–92). Ebben a fejezetben szó esik a divatszók (*alapvető*, *biztosít* stb.) túlzott kedveléséről; az esszészövegek némely hibáztható fogalmazási jellemzőjéről (pl. a *kötődik/kapcsolódik*, a *volna/lenne* felcseréléséről); a „túlírás” egy-két példájáról (az *értetődik* az *értődik* helyett, a *megméretetés* a *megméretés* helyett stb.). Csak az erdélyiektől fogadja el az *el kell menjek* típusú szerkezetet; kerüli az *illetve* kötőszó használatát; állást foglal az évszámok *-s*, *-os*, *-es*, *-ös* képzős formái ellen, s az *-i* képzősek mellett; helyteleníti a *való* és *történő* igenevekkel szerkesztett frázisokat.

---

* Elhangzott 2006. február 16-án a Magyar Nyelvtudományi Társaság szegedi csoportjának rendezvényén.

A 90-es évek közepén adta ki Péter László „Magyar írók, költők textológiai nézetei” című munkáját. Ez a könyv némiképpen elméleti általánosítása, továbbgondolása és továbbírása előző munkájának, a főszerkesztőként jegyzett „Új magyar irodalmi lexikon”-nak. Amikor ugyanis ezt a lexikont szerkesztette, számos olyan típusú rövidebb vagy hosszabb szerzői nyilatkozatot ismerhetett meg, amelyek a lexikon szócikkeinek terjedelmébe nem fértek (mert nem férhettek) bele; s kár lett volna ezeket publikálás nélkül hagyni. Ebből a szempontból tehát mintegy „mellékesen” született meg az összefoglaló, amely jelentős pontokon megvilágíthatta az irodalmi alkotások és alkotók tudatosságát és a megszületett szövegek sokféle gondolati háttérét, interdiszciplináris kapcsolataikat.

Az életrajzi lexikonban az ünneplte a maga minőségeinek felsorolásában a második helyen jelöli meg nyelvész voltát, rögtön az elsőként említett irodalomtörténeti szerep után (és a folklorista előtt). Nem könnyű az elmúlt évtizedek sokszínű tevékenységében a jubiláns tevékenységi köréit elválasztani egymástól; Péter Lászlóban a nyelvész egyéniség és tevékenység az életének meghatározott helyszíneihez is, korszakaihoz is köthető. A jubiláns azt nyilatkozta az évfordulón, hogy az elsőnek választott szakmájában, nyelvészként – ha végig kitarthat mellette – bizonyára több és látványosabb eredményt érhetett volna el. De, mint Németh László, ő is kénytelen volt gályapadból csinálni laboratóriumot: ahova sorsa vetette, ott kellett helytállnia. Így, mert múzeumot igazgatott, Karcagon néprajzkutató, Makón irodalomtörténész lett. Sokoldalúsága tehát egyrészt örvedetes színekkel gazdagította személyiségének értékeit, másrészt azonban korlátozta is abban, hogy egyenes vonalú pályát fusson be. Így tette például az egyetemhez fűződő öt évtizedes kapcsolata vagy távolsága egymás után nyelvésszé, folkloristává – és főként irodalomtörténésszé.

Emeljük ki még egy vonását Péter Lászlónak: a szegediségében (pontosabban: szőregi szegediségében) tudatos értékutatóvá, értéknilyánítóvá és értékőrzővé vált pályája legkezdetétől fogva. Számon tartotta, figyelemmel kísérte, ismertette a szegedi és a Szeged környéki kultúra minden jelentős mozzanatát, minden egyes ígéretes alkotó megnyilvánulását. Ebben a tekintetben Bálint Sándor örökét vette át: a néprajztudós jegyezte fel a „kockás füzetébe”, ha szegedi kutató, művész, közíró a közönség elé lépett. A legméltóbb egyéniséget kérték fel Péter László személyében, hogy összefoglalót adjon a szegedi irodalomtörténeti kutatásokról a magyar államiság milleniumi évében, 2000-ben a magyar tudomány napján.

Péter László kitarító buzgalommal, állandó tettekkészséggel alkot ma is. A legutóbbi eredményeiből is kiemelhetünk egyet: az „Anna örök” című Juhász Gyula-vers hibás befejezését javította „Amen”-ről „Anná”-ra. Így lett pontossá a „Hárfa” helytelen közlése helyett: „Élsz és uralkodol örökkön, Anna.”

NAGY L. JÁNOS